

УДК 373.1.334

*Леся Колток, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

ПРОБЛЕМА ІНТЕНСИФІКАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

У статті відображаються пошуки тих чи інших напрямів і підходів до удосконалення організації навчання у сучасній школі. Вони зумовлюються потребами та особливостями суспільно-економічного розвитку. Модернізація процесу впровадження в систему навчання нових педагогічних технологій потребує нових підходів до організації навчання в системі освіти.

Ключові слова: інтенсифікація, інформатизація, педагогічна технологія, комп'ютеризація, навчальний процес, оптимізація, інновація освіти.

Літ. 12.

*Леся Колток, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры педагогики и методики начального образования
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко*

ПРОБЛЕМА ИНТЕНСИФИКАЦИИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ

В статье отражаются поиски тех или иных направлений и подходов к совершенствованию организации обучения в современной школе. Они обусловлены потребностями и особенностями общественно-экономического развития. Модернизация процесса внедрения в систему обучения новых педагогических технологий требует новых подходов к организации обучения в системе образования.

Ключевые слова: интенсификация, информатизация, педагогическая технология, компьютеризация, учебный процесс, оптимизация, инновация образования.

*Lesya Koltok, Ph. D. (Pedagogy), Senior Lecturer of
Pedagogy and Methodology of Primary Education Department
Drohobych State Pedagogical University by I. Franko*

THE PROBLEM OF INTENSIFICATION OF EDUCATION PROCESS AT MODERN SCHOOL

The article displays the search of certain directions and approaches to improvement of education in the modern school. They are determined by the needs and characteristics of the social and economic development. Modernization of the implementation of process in the system of training of new educational technologies requires new approaches to learning in the education system.

Keywords: intensification, information, educational technology, computerization, training process optimization, innovation of education.

Постановка проблеми. Новітні педагогічні технології є основним фактором вирішення завдань реформування вітчизняної системи освіти, яка проходить в сучасних умовах модернізації освітніх структур, трансформації загальносистемного і комплексного характеру.

У Законі України "Про освіту", Національній доктрині розвитку освіти у XXI ст. перед навчальними закладами поставлено завдання забезпечити підготовку учнів, здатних до творчої праці, освоєння й упровадження наукових та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці.

Мета статті полягає в акцентуванні уваги на інтенсифікацію навчально-виховного процесу у сучасній школі, зокрема доцільності застосування різноманітних засобів інтенсифікації навчання.

Виклад основного матеріалу. Учительська професія вимагає особливої чутливості до

постійно оновлюваних тенденцій інноваційного буття, здатності до адекватного сприйняття потреб суспільства і відповідного коригування своєї роботи. Особливу значущість має ця здатність за постіндустріальної, інформаційної доби, яка потребує багатьох принципово відмінних від попередніх навичок, умінь і відповідного мислення. Школа як один із найважливіших інститутів соціалізації людини повинна бути винятково уважною як до нових реалій і тенденцій суспільного розвитку, так і до нововведень у сфері змісту, форм і методів навчання та виховання. Відповідно інноваційність має характеризувати професійну діяльність кожного вчителя. Нововведення (інновації) не виникають самі собою, а є результатом наукових пошуків, аналізу, узагальнення педагогічного досвіду.

Інновація освіти – цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікацій мети,

змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог.

Стрижнем інноваційних процесів в освіті є впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду.

Інновації є суттєвим діяльним елементом розвитку освіти взагалі, реалізації конкретних завдань у навчально-виховному процесі. Виражаються в тенденціях накопичення і видозміни ініціатив і нововведень в освітньому просторі; спричиняють певні зміни усфері освіти.

Розвиток науки, збільшення обсягу інформації, актуалізація проблеми продукування інтелектуального багатства суспільства привели до необхідності інтенсифікації навчального процесу.

Інформатизація суспільства є однією із закономірностей сучасного соціального прогресу. При інформатизації суспільства основна увага надається комплексу заходів, направлених на забезпечення повного використання достовірного, вичерпного і своєчасного знання у всіх видах людської діяльності.

Результатом процесу інформатизації є створення інформаційного суспільства, де маніпулюють не матеріальними об'єктами, а символами, ідеями, чинами, інтелектом, знаннями.

Для вільної орієнтації в інформаційних потоках сучасний фахівець будь-якого профілю повинен уміти одержувати, обробляти і використовувати інформацію за допомогою комп'ютерів, телекомунікацій та інших засобів зв'язку. Про інформацію починають говорити як про стратегічний курс суспільства, як про ресурс, що визначає рівень розвитку держави.

В процесі навчання та його організації ми бачимо чітку спрямованість на реалізацію провідних компонентів змісту освіти: знань, способів діяльності (умінь і навиків), досвіду творчої діяльності і досвіду емоційно-ціннісних відносин. Умілий вибір напряму, методів та форми процесу навчання дозволяє здійснити дану спрямованість найбільш результативно.

Одна з причин змін підходу до організації освіти полягає в тому, що стрімкий розвиток нових інформаційних технологій породили увсьому світі велику кількість програмних продуктів, орієнтованих на їх використання в освітній меті. Сучасне інформаційне суспільство ставить перед навчальними закладами завдання по вихованню фахівців, здатних:

- а) гнучко адаптуватися в змінних життєвих ситуаціях, самостійно набуваючи необхідні знання і застосовуючи їх на практиці;
- б) самостійно критично мислити, уміти

побачити виникаючі в реальній діяльності проблеми і шукати шляху раціонального їх рішення, використовуючи сучасні технології;

- в) грамотно працювати з інформацією;
- г) бути комунікабельним, контактним в різних соціальних групах, уміти працювати в колективі;
- д) самостійно працювати над розвитком власної моральності, інтелекту, культурного рівня.

Останніми роками посилюється інтерес до теорії оптимізації освітніх процесів у зв'язку з широким застосуванням технологій в навчанні, а також значними фінансовими витратами, необхідними для отримання високоякісної освіти.

В сучасній педагогіці навчання характеризується як вид пізнавальної діяльності людини. Учень в школі на кожному уроці в будь-якому класі вивчає суспільно-історичний досвід людства, пізнає навколишній світ. У нього формуються уміння і навички, пов'язані з навчальною діяльністю. Його мозок відображає об'єкти дійсності, що вивчаються.

Процес навчання – перш за все процес пізнання учнем навколишнього світу. Ця ознака говорить про схожість навчання з будь-якими видами і формами пізнавальної діяльності людини, про те що процес навчання заснований на загальних закономірностях пізнання людиною навколишнього світу, теорія пізнання діалектичного матеріалізму є методологічною основою процесу навчання. Закони діалектики виявляються і в процесі навчання.

Розглянувши істотні ознаки навчання, можна дати таке визначення поняттю “процес навчання”: *навчання* – це спеціально організована пізнавальна діяльність з метою прискорення індивідуального психічного розвитку і оволодіння пізнаними закономірностями навколишнього світу.

В педагогічній літературі останніх років зустрічаються різноманітні трактування удосконалення педагогічних систем і процесів [12].

Зі всіх цих трактувань витікає якнайповніше і загальне визначення удосконалення процесу навчання як такого управління, яке організовується на основі всестороннього обліку закономірностей, принципів навчання, сучасних форм і методів навчання з метою досягнення найефективнішого функціонування процесу навчання.

Активно розвиваються особистісно орієнтовані технології навчання. В основі цього підходу лежить єдність мети загальноосвітнього і предпрофесійного навчання при демократизації умов розвитку особи. Основними характеристиками застосування сучасних інформаційних технологій є можливість диференціації та індивідуалізації навчання, а також

можливість розвитку творчої пізнавальної активності [1].

Для реорганізації навчального процесу на основі сучасних інформаційних технологій розроблено безліч навчальних програм і навчальних посібників. Проте кожний вчитель розробляє свої програми, а також навчальні і дидактичні матеріали. Накопичена значна кількість комп'ютерних програм, призначених для використання в шкільному і вузівському навчанні [9].

З вищевикладеного виходить, що основними напрямками перебудови навчання в сучасній школі є інтенсифікація та оптимізація навчального процесу.

Під інтенсифікацією навчання ми розуміємо підвищення продуктивності навчальної праці вчителя і учня в кожному одиницю часу.

Для того, щоб напруженість праці вчителя і учнів залишалася на допустимому рівні, не вела до перевантаження, не відображалася негативно на їх здоров'ї і щоб в той же час їх праця була високоефективною необхідно вибирати оптимальні варіанти навчання [3].

Тому інтенсифікація і оптимізація навчання повинна здійснюватися у взаємозв'язку найважливіших принципів наукової організації педагогічної праці. Упровадження їх в шкільну практику сприяє подоланню формалізму в навчанні перехід від догматичної до творчої побудови навчального процесу.

Під впливом об'єму інформації, що росте, безперервно поповнювався зміст шкільної освіти. Колись, в середні століття весь зміст навіть університетської освіти концентрувався всього лише в декількох книгах. Тепер їх десятки і сотні по кожному предмету. Щоб встигати за наростанням науково-практичної інформації, школа збільшувала терміни обов'язкового навчання. Але цей процес не може бути нескінченним. Суспільство не може затримувати вступу підростаючого покоління до активного діяльного життя.

Інша тенденція в гонці системи освіти за випереджаючою наукою і виробничою технологією, що виявляється в безперервному збільшенні числа навчальних предметів. Але ж багатопредметність ускладнює навчальний процес, розриває наукові зв'язки веде до дублювання матеріалу, не сприяє створенню в учнів цілісної картини світу. От чому далі йти таким шляхом не можна.

Життя вимагає шукати шляхи раціональної інтеграції вже наявних навчальних предметів.

Узагальнення результатів наукових досліджень

і досвіду творчих педагогів, вчителів-новаторів дозволяє виділити наступні основні чинники інтенсифікації навчання:

- а) підвищення цілеспрямованості навчання;
- б) посилення мотивації навчання;
- в) підвищення інформативної місткості змісту освіти;
- г) застосування активних методів і форм навчання;
- д) прискорення темпу учбових дій;
- е) розвиток навиків учбової праці;
- є) використання комп'ютерів та інших нових технічних засобів.

Важливою умовою переходу школи до нового рівня освіти на основі інформаційних технологій є інформатизація освітніх установ.

Інформатизація освіти в першу чергу повинна сприяти вирішенню педагогічних проблем. Інформаційні технології ефективні лише в поєднанні з відповідними педагогічними технологіями: якщо вчитель мислить колишніми категоріями, то використання технічних засобів не міняє суті освітнього процесу і традиційного репродуктивного методу подачі матеріалу.

Інформатизація дозволяє перейти до педагогіки співпраці, коли вчитель і учень знаходяться в рівному відношенні до інформаційних ресурсів, стають партнерами при ведучій ролі вчителя.

Гуманістична школа здійснює рішучий поворот до особи учня, він стає дійсно суб'єктом свого розвитку, а не засобом, за допомогою якого педагоги реалізують відчужені від даного індивіда абстрактні плани і програми. Така школа поважає особисту гідність кожного учня, його індивідуальну життєву мету, запити та інтереси, створює сприятливі умови для його самовизначення в розвитку. Педагоги в такій школі орієнтуються не тільки на підготовку вихованця до майбутнього життя, але на забезпечення повноцінного існування кожного вікового етапу: дитинства отрочества і юності – відповідно до психічних особливостей особи, що розвивається.

Звичайно, на уроці кожний вчитель може зробити багато що для пробудження високих духовних прагнень дитини, дати приклади етичної думки, доброти і милосердя. І якби сім'я, навколишня соціальна дійсність підтверджували те, що переживається на уроках, то досвід спілкування з світом дорослих закріплював би кращі людські якості, мабуть, цього було б цілком достатньо для шкільного виховання.

Не можна не врахувати і такий суб'єктивний чинник, як бажання і готовність самих учнів розвивати свої дарування і здібності [2; 4; 5].

Цей чинник формується, звичайно, в сумі результатів шкільного і сімейного виховання. Але в першу чергу він є результатом дії суспільної культури. Вона ж, як відомо, розвивається десятиріччями, якщо не століттями.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи вищесказане можна зробити ряд висновків. Діяльність учнів по засвоєнню змісту освіти здійснюється в різноманітних формах навчання, характер яких обумовлений різними чинниками: метою і завданнями навчання; кількістю учнів, охоплених навчанням; особливостями окремих навчальних процесів; місцем і часом навчальної роботи учнів; забезпеченістю підручниками і навчальними посібниками та ін.

Процес навчання реалізується тільки через організаційні форми, які виконують інтеграційну роль, забезпечуючи об'єднання і взаємодію всіх його компонентів. Сукупність форм з'єднаних по ознаці зв'язку учнів і вчителів за допомогою навчального матеріалу і, доповнюючи один одного, складає організаційну систему навчання.

Використання нетрадиційних форм навчання, а саме навчальні екскурсії, навчальні вікторини, урок-практикум, урок-майстерня, дидактичні ігри підвищує інтерес учнів до предмету, розвиває навчальну діяльність школярів.

Разом з нетрадиційними формами навчання, використовуються різноманітні форми навчальної роботи, які носять для учнів добровільний характер, і покликані задовольняти їх різноманітні пізнавальні і творчі потреби.

Завершуючи характеристику основних чинників інтенсифікації навчання, підкреслимо, що всі вони повинні застосовувати у взаємозв'язку.

Не можна розраховувати, що тільки окремими з них можна розв'язати проблему

інтенсифікації. Неприпустимо виводити той або інший чинник в абсолют; треба шукати в кожному випадку оптимальні поєднання чинників інтенсифікації для конкретних умов класу, віку учнів, специфіки предмету і можливостей вчителя. Тільки такий підхід може принести дійсні успіхи в підвищенні ефективності та якості навчання школярів.

1. Акімов М.К., Козлова В.Т. *Індивідуальність учнів та індивідуальний підхід.* – М., 1992.
2. Амонашвили Ш.А. *Личностно-гуманная основа педагогического процесса.* – М.: Университет, 1990.
3. Бабанский Ю.К. *Оптимизация учебно-воспитательного процесса.* – М., 1992.
4. Батурина Р., Кузина Т. *Традиционная культура воспитания в национальной школе / Педагогика.* – 1995. – №2. – С. 122.
5. Газман О.С. *Базова культура і самовизначення особи. Базова культура особи: теоретичні і методологічні проблеми.* Зб. наук. тр. під ред. Газманова О.С. М.: Вид. АПН СРСР. – 1989. – С. 150.
6. Ільїна Т.А. *Педагогіка.* – М.: Освіта, 1984.
7. *Комп'ютерні телекомунікації – школі.* / Під ред. Е.С. Полат – М., 1995.
8. Монахов В.М., Беляєва Э.С., Краснер Н.Я. *Методи оптимізації.* М., 1998.
9. *Психолого-педагогічні та психофізіологічні проблеми комп'ютерного навчання.* – М., 1995.
10. *Ракитов А.И. Філософія комп'ютерної революції.* – М.: Політична література, 1990.
11. *Скаткін М.Н. Проблеми сучасної дидактики.* – М., 1990.
12. *Сластьонін В.А., Ісаєв І.Ф., Шиянов Е.Н. Загальна педагогіка.* – М.: Владос, 2003.

Стаття надійшла до редакції 17.06.2014

Джерела мудрості

*“Слово, чому ти не твердая криця,
що серед бою так ясно іскриться?
Чом ти не гострий, безжалісний меч,
Шой, що здійма вражі голови з плеч?”*

*Леся Українка
українська письменниця, перекладач, культурний діяч*

